

ДЖОН УИНДЪМ ЧУДНО, ЕСТЕСТВЕНО

Превод от английски: [Неизвестен], 1977

chitanka.info

Когато един ден в края на декември 1958 година господин Реджиналд Естър се появи в адвокатската кантора на Кропторн, Дагит и Хау на улица „Бедфърд Роу“ (тъй като беше получил тяхната покана), бе приет от господин Фратън, приятен млад човек на тридесет и няколко години, който въпреки това обаче беше вече шеф на кантората като наследник на покойните господи К., Д. и Х.

А когато господин Фратън информира господин Естър, че съгласно последната воля на блаженпочившия сър Ендрю Винсъл е станал притежател на шест хиляди акции от компанията „Бритиш Винвинил“, Естър, както по-късно в разговор със свой колега се изрази Фратън — имаше вид на човека, комуто „нещо се губи“.

В пояснителната клауза сър Ендрю добавяше, че записът е направен „от признателност за неочакваната услуга, която господин Естър му е оказал някога“. Характерът на тази услуга не беше пояснен, а Фратън нямаше право да пита, но маската на служебното му безразличие не беше в състояние да скрие искрицата на интерес, която се появи в очите му.

Имайки предвид както ситуацията, в която се намираше господин Естър, така и факта, че за акция на „Бритиш Винвинил“ тогава се плащаше 83 шилинга и 6 пенса, трябва да кажем, че това неочаквано наследство представляваше необичайно щастлив знак на съдбата. Продажбата дори на една малка част от акциите му даваше възможност да реши няколко от най-неотложните си проблеми, а при уреждането на различните формалности, свързани с наследството, Естър и Фратън след това се срещнаха не веднъж. Най-после дойде момент, когато Фратън, гонен от непреодолимо любопитство, стигна в професионалната си дискретност граница, която обикновено не си позволяваше да мине, и рискува да попита:

— Сър Ендрю, както изглежда, не ви е бил близък познат?

Въпросът беше формулиран толкова деликатно, че Естър, ако искаше, би могъл да го отклони много лесно, но явно не желаше да го направи, тъй като погледна Фратън и отвърна:

— Срещал съм сър Ендрю само веднъж в живота си. И тази среща продължи може би час и половина.

— Аз мислех същото — каза Фратън, отпусайки още повече юздите на любопитството си. — Това е станало някъде през юни, нали?

— На двадесет и пети юни — потвърди Естър.

— И никога преди това не сте го срещали?

— Не. И по-късно също.

Фратън поклати замислено глава.

Естър прекъсна след малко мълчанието:

— Знаете ли, в цялата тази история има нещо непонятно.

Фратън кимна утвърдително, но нищо не каза. Естър продължи:

— Бих искал обаче — спря, погледна към Фратън и запита: — Бихте ли желали да обядвате утре с мен?

Фратън охотно прие поканата му.

На другия ден, след обедата двамата седнаха в едно тихо кътче на клуба на кафе и пури. След кратко мислене Естър каза:

— Трябва да призная, че бих се почувствувал по-добре, ако въпросът със завещанието на Винсъл можеше да се изясни. В него има нещо, което не разбирам — нещо много особено. Мисля, че ще е добре да ви разкажа всичко. Ето какво се случи:

Двадесет и пети юни беше един от малкото хубави дни през това дъждовно лято. Вече беше се свечерило, когато с бавна стъпка се прибрах към къщи. Не бързах и точно си мислех дали да не вляза някъде да пия една чашка, когато забелязах този възрастен господин. Стоеше, държейки се с една ръка за оградата на една от къщите по Тенит стрийт, и се оглеждаше с невиждащ поглед.

Е, какво, в нашата част на Лондон, както знаете, могат да се срещнат много чужденци от целия свят, особено през лятото. И мнозина имат объркан вид. Но този стар човек — трябваше да е доста над седемдесетте, както ми се стори, — не приличаше на никого от тях. Преди всичко положително не беше турист. Първото, което ми мина през ума, когато го видях, беше, че е благовъзпитан човек. Имаше бяла остра брадичка, вчесана старателно; черна филцова шапка, грижливо изчеткана; тъмен костюм с прекрасна кройка от чудесен плат; скъпи обуца и също тъй скъпа копринена връзка, издържана в дискретни тонове. Такива джентълмени не са съвсем непознати за нашите краища, но това не са районите, в които се появяват често, а в подобно състояние — и при това на улицата — се срещат много рядко. Някои от хората, които вървяха пред мен, го оглеждаха, помисляха за момент и отминаваха, без да спират. Аз обаче се спрях: имах

впечатление, че старият човек не е просто пиан. Стори ми се, че виждам уплаха по лицето му... И така застанах до него.

— Зле ли се чувствувате? — го попитах. — Да повикам такси?

Извърна се и ме погледна. Погледът му беше доста мътен, но обърнатото към мен лице правеше впечатление на интелигентност, дори на малко аскетизъм, тъй като белите гъсти вежди го изостряха. Изглежда много бавно осъзнаваше моето присъствие. Реакцията му също беше бавна, а отговорът му дойде след явно усилие:

— Не — отговори несигурно той — не, благодаря ви. Не ми е лошо.

Не ми приличаше на чиста истина, но понеже не почувствувах у него желание да ме отпрати, а впрочем все пак вече се бях хванал, не ми се искаше да го оставя без помощ.

— Вероятно сте получили някакъв шок — казах аз.

Моят събеседник сякаш наблюдаваше уличното движение. Кимна с глава, но не отговори.

— През няколко преки има болница — започнах аз. Той поклати отрицателно глава.

Все още не ме отпращаше и имах чувството, че не иска да го оставя сам. Известно време се оглежда наоколо, а след това обърна поглед към себе си. Когато видя облеклото си, буквално се вцепени, а на лицето му се изписа толкова голямо изумление, че в никакъв случай не можеше да е фалшиво. Пусна оградата и вдигна ръка, за да разгледа ръкава на палтото си, но тогава забеляза дланта си. Това беше красива, добре поддържана ръка, но вече изсушена от старостта, с изпъкнали кокалчета и силно очертани вени. На малкия пръст имаше златен пръстен с печат...

Всички сме чели за хора, на които при известни ситуации очите щели да изхвъркнат, но за пръв път можах да го видя. Струваше ми се, че ще излязат от орбитите си, а ръката му започна тревожно да трепери. Опита се да каже нещо, но не можа да промълви нито дума. Започнах да се плаша да не получи сърдечен удар.

— Болницата... — започнах отново, но той и този път поклати отрицателно глава.

Не знаех какво да правя, но си помислих, че трябва да седне и да си почине някъде; в такива случаи няколко капки бренди помагат на човек. Наистина старецът не отговори нищо на предложението ми, но

покорно позволи да го превода на другата страна на улицата, до хотел „Уилбърн“. В бара го сложих на една маса, седнах до него и поръчах по една голяма за двамата. Когато се обърнах към келнера, който приемаше поръчката, старецът с изумление поглеждаше към дъното на залата. Проследих погледа му с очи. Следеше собственото си отражение в огледалото.

Разглеждаше се внимателно, докато сваляше шапката си и я слагаше на стола. После внезапно вдигна още треперещата си ръка и докосна най-напред брадата си, а след това я прекара по красивите си посребрени коси. И отново се вкамени, взирайки се в отражението си.

Въздъгнах с облекчение, когато келнерът донесе поръчаното бренди. Но, изглежда, и старецът беше много доволен. Наля си малко сода, а след това започна да пие, бих казал доста жадно. Малко покъсно ръцете му престанаха да треперят, страните му малко се зарозовяха, но погледът му продължаваше да е отправен към огледалото. Накрая внезапно се реши и стана.

— Извинете за момент — каза учтиво.

След като прекоси залата, застана пред огледалото и цели две минути внимателно разглежда отражението си. После се обърна към масата. Макар да ми се струваше, че все още не е дошъл напълно на себе си, малко се беше успокоил; дори кимна на келнера и му посочи нашите чаши. Седнал отново, той ме погледна с интерес и каза:

— Дълга ви извинение. Бяхте изключително любезен към мен.

— О, дребна работа — уверих го аз. — Приятно ми е, че можах да ви помогна. Трябва да сте изживели голямо сътресение.

— Право казано — няколко сътресения — каза той, после добави: — Учудващо е колко реален може да ни се стори сънят, когато неочаквано ни се яви.

Трудно беше да се отговори нещо на тази забележка и затова дори не се опитах.

— Отначало това малко изнервя — прибави с измъчено оживление.

— Всъщност какво се е случило? — запитах аз, все още без да го разбирам.

— Вината беше моя, изцяло моя вина, но много бързах — поясни той. — Искях да пресека улицата зад трамвая и едва в последния момент забелязах, че другият идва отсреща. Щеше да ме смачка.

— О — казах аз. — Аха. Разбирам. Но къде стана това нещо?

— Тук, наблизо. На Тенит стрийт — отвърна той.

— Не се забелязва да сте пострадали — забелязах аз.

— Като че ли не — съгласи се той с известно съмнение. — Не. Като че ли ми няма нищо.

Не беше даже одраскан. Облеклото му, както казах, беше безупречно, а освен това трамвайните релси от Тенит стрийт са махнати преди около двайсетина години. Запитах се дали да му го кажа, но след като си помислих, реших да го направя по-късно. Келнерът ни донесе чашите. Старецът посегна към джоба на жилетката си и секунда след това извика с недоумение:

— Къде е портмонето ми? И часовникът...

Най-напред се обърнах към келнера, връчвайки му банкнота от една лира. Възрастният господин ме следеше внимателно. Когато келнерът ми върна рестото и се оттегли, попитах:

— Моля да ме извините, но ми се струва, че шокът, който сте получили, е предизвикал моментна загуба на паметта. Дали — как да се изразя — помните ли как се казвате?

Все още с ръка в джеба на жилетката, той ме погледна сурово, а същевременно и подозрително.

— Как се казвам? Разбира се, че помня! Казвам се Ендрю Винсъл. И живея тук наблизо, на Харт стрийт.

Поколебах се, а след това казах:

— Някога тук е имало улица с такова име. Но то е сменено през трийсетте години. Във всеки случай още преди войната.

Привидното самообладание, което мобилизира с такова усилие, го напусна съвсем; известно време остана неподвижен, без да каже дума. А след това посегна към вътрешния джоб на самото си и извади оттам портфейл. Това беше портфейл от хубава кожа, със златна закопчалка и инициалите Е. В. Погледна го учуден и го остави на масата. После го отвори. От лявата му преградка извади банкнота от една лира, разглеждайки я с изумление, а след това пет лири, което явно го учуди още повече.

Безмълвно бръкна още веднаж в джеба си и извади малък бележник — допълнение към портфейла. Бележникът също носеше инициалите Е. В. в долния десен ъгъл, а в горния имаше надпис:

„Календар — 1958“. Държеше бележника в ръка и дълго го гледа, преди да вдигне поглед към мен.

— Хиляда деветстотин петдесет и осма? — запита той несигурно.

— Да — отвърнах аз.

Възцари се продължително мълчание. А след това старецът каза:

— Не разбирам. — Гласът му звучеше като глас на дете, готово да се разплаче. — Моят живот! Какво е станало с целия ми живот!

Лицето му беше разкрито от страдание. Побутнах чашата към него. Взе я и гълтна малко от брендито. После отвори бележника и погледна календара, който се намираще в него.

— О, боже! — простена той. — Наистина е вярно! Но... но какво е станало с мен?

— Както знаете — казах аз съчувствено, — шокът често предизвиква частична загуба на паметта. Но обикновено след известно време тя се възвръща. Мисля, че така ще стане и с вас. Погледнете вътре — посочих към портфейла, който държеше в ръката си — и навярно ще намерите нещо, което ще ви върне паметта.

Поколеба се, но след това бръкна в дясната част на портфейла; извади снимка — явно семейна. Централно място в групата хора, която беше фотографирана, заемаше самият той, облечен в костюм от туид; видът му свидетелствуваше, че снимката е направена преди пет или шест години. Освен него имаше един мъж, около четиридесетгодишен, напоящ с чертите си възрастния човек, две малко по-млади жени и четирима младежи — две момичета и две момчета. На фона се виждаше част от къща от осемнадесетия век и добре поддържан тревник.

— Не мисля, че трябва да се тревожите за миналото си — казах аз. — Изглежда, се е подредило доста добре.

Старецът току-що беше извадил три визитни картички от портфейла си, на които се четеше само името: сър Ендрю Винсъл — без адрес. В портфейла имаше и плик, адресиран до сър Ендрю Винсъл, „Бритиш Винвинил пластик, лимитед“, някъде в Лондон EC 1.

Старецът разтърси глава, отпи глътка бренди, след което още веднаж се взря в плика и се разсмя, но в смеха му нямаше веселост. След миг с явно усилие се овладя и каза решително:

— Това е някакъв абсурден сън. Трябва да се събудя. — Затвори очи и каза с твърд глас: — Казвам се Ендрю Винсъл. Двадесет и три годишен. Живея на Харт стрийт номер четиридесет и осем. На практика съм в деловодството на фирмата „Пенбърти и Тръл“, на Блузабъри скуеър 102. Днес е дванадесети юли 1906 г. Тази сутрин ме блъсна трамваят на Тенит стрийт. Изглежда, ме е ударил силно в главата, защото имам халюцинации. — Толкова!

Отвори очи и ме изгледа, явно учуден, че още съм тук. След това съзря плика, който държеше в ръка, и на лицето му се изписа раздразнение.

— Сър Ендрю Винсъл — извика с погнуса — и „Винвинил пластик лимитед“! Какво, по дяволите, може да означава това?

— Мисля — отвърнах плахо, — че може да допуснем, че сте член на тази фирма. — Съдейки по всичко, бих допуснал дори, че сте един от директорите.

— Но аз вече ви казах — внезапно ме прекъсна той. — Какво е това пластик? — запита старецът. — Свързвам го с пластелин. Какво, дявол да го вземе, общо мога да имам с пластелина.

Поколебах се. Струваше ми се, че вероятно шокът, който беше понесъл, е заличил от паметта му петдесетина години. Може би, си помислих, ако започнем да говорим за нещо, което познава и е важно за него, да му помогна да възстанови паметта си. Ударих с пръсти по масата.

— Ето това например е от пластмаса — казах аз.

Вгледа се в повърхността на масата и също започна да я почуква с нокти.

— Не бих казал, че е пластично. Много е твърда — забеляза той.

— Било е пластично, преди да се втвърди — поясних аз. — Има най-различни пластмаси. Този пепелник, тапицерията на стола, върху който седите, тази писалка, подвързията на чековата ми книжка, шлиферът на онази госпожа, чантата ѝ, дръжката на чадъра ѝ и още много други неща, които виждате тук — дори ризата ми, — всичко това е направено от пластмаса.

Не отговори веднага, а седеше, прехвърляйки с нарастващ интерес погледа си от един от споменатите предмети на друг. Накрая пак се обърна към мен. Този път погледът му изразяваше голяма концентрация. Гласът му леко потрепера, когато още веднаж полита:

— Наистина ли е 1958 година?

— Разбира се — потвърдих аз. — Ако не вярвате на своя бележник, погледнете календара, който виси на бара.

— По улицата няма коне — промърмори на себе си, — а дърветата по площада са толкова високи... Сънищата никога не са така реални, така истински... — Спря, а след това изведнаж извика: — Боже мой! Боже мой, ако наистина е 1958 година... — Погледна ме с блясък в очите. — Кажете ми още нещо за тези пластици — запита той бързо.

Аз не съм химик и затова зная за пластмасите, колкото всички. Старецът обаче очевидно много живо се интересува от тях, а тъй като, както казах, се надявах, че интересуващата го тема може да му помогне да възстанови паметта си, реших да му разкажа нещо за пластмасите. Посочих му пепелника.

— Този пепелник вероятно е от бакелит. А бакелитът е една от най-старите термовтвърдяващи се пластмаси. Ако не се лъжа, пръв го е патентовал някой си Бакеланд през 1909 година. За производството на бакелита, струва ми се, са нужни фенол и мравчен алдехид.

— Термовтвърдяващ се? Какво значи?

Опитах се да се оправя както мога, за да отговоря на този въпрос, опирайки се на скромните си знания. Разказах му за верижните молекули, за тяхното подреждане, а също за свойствата и приложението им. Старецът не само нямаше вид, че всичко това го отегчава, а напротив, ме слушаше необикновено внимателно, дори понякога повтаряйки някоя дума или израз, като че ли искаше по-добре да го запечата в паметта си. Това, че ловеше всяка моя дума, естествено, ме ласкаеше, но нямаше защо да се заблуждавам: никоя от тях не му помогна да си върне паметта.

Говорихме — или по-скоро аз говорих — сигурно около един час, а старецът седеше и през всичкото време слушаше с интерес и с голямо напрежение, стискайки ръцете си. Тогава забелязах, че брентито, което беше изпил, е престанало да му действа, и отново се чувствуваше видимо по-зле.

— Наистина ми се струва, че ще бъде по-добре, ако сега ви изпратя до в къщи — казах аз. — Спомняте ли си къде живеете?

— На Харт стрийт 48 — отвърна той.

— Не става дума за това... Питам къде живеете сега?

Слушаше ме внимателно. Очевидно мислеше за нещо друго.

— Да можех да го запомня... Само да можех да го запомня, когато се събудя — говореше отчаяно, по-скоро на себе си, отколкото на мен. А след това ме огледа още веднаж.

— Извинете, а вие кой сте?

Казах му името си.

— Това също ще запомня, ако мога — увери ме той много сериозно.

Пресегнах се и повдигнах корицата на бележника. Името му беше на първата страница, заедно с адреса на Търър гроувнър стрийт. Взех бележника и портфейла и ги връчих на стареца. Пусна ги автоматично в джеба си, а след това остана загледан пред себе си с абсолютно безразличие, докато портиерът ни търсеше такси.

Възрастна жена — икономката му, ако се не лъжа — ни отвори вратата на огромно жилище. Предложих ѝ да позвъни на домашния лекар на сър Ендрю и почаках пристигането му, за да му изясня положението.

На другата вечер се обадох по телефона на сър Ендрю да попитам как се чувства. Слушалката вдигна някаква млада жена и ми съобщи, че след като взел приспивателно, спал добре и се събудил наистина малко уморен, но напълно здрав и без признаци за вчерашната загуба на паметта. Лекарят му не виждал никакво основание за тревога. Младата жена ми поблагодари, че съм се погрижил за него и съм го довел в къщи — и това беше всичко.

Право казано, бях забравил за това събитие и си го спомних едва когато в началото на този месец прочетох във вестника некролога за сър Ендрю.

Известно време Фратън не каза нищо. След това смукна дълбоко пурата си, отпи глътка кафе и отвърна по начин, който не допринесе много за изясняване на въпроса.

— Странна история.

— Същото си мислех и продължавам да си мисля — каза Естър.

— Искам да кажа — продължи Фратън, — искам да кажа, че несъмнено сте му оказали известна услуга, но — много се извинявам, че го казвам — това не е чак толкова голяма услуга, за да се възнагради с шест хиляди акции, всяка от които струва 83 шилинга и 6 пенса.

— Вярно — съгласи се Естър.

— Още по-чудно е — продължаваше Фратън, — че вашата среща се е състояла през това лято. А неговото завещание, в което сте вписан, е преписано и подписано преди седем години.

Още веднаж дръпна замислено от пурата.

— И не смятам, че ще прекаля с нечие доверие, ако ви кажа, че това завещание е заместило по-ранно завещание, отпреди дванадесет години, което обаче съдържа същата клауза. — Фратън погледна съсредоточено своя събеседник.

— Това вече съвсем не го разбирам — отвърна Естър. — Но ако събирате такива куриози, ще ви помоля да чуете следното. Извади от джеба си бележник, откъдето изтегли изрезка от вестник. Над изрезката имаше надпис: „Некролог. Сър Ендрю Винсъл — пионер в областта на пластмасите“. Естър намери търсеното място в средата на колоната и започна да чете:

— „Интересно е, че на младини сър Ендрю с нищо не е показвал по-късните си интереси: като младеж практикува в някаква фирма като деловодител. През 1906 година обаче, когато бил на двадесет и три години, съвсем неочаквано скъсал със своите работодатели и се посветил на химията. В течение на няколко години направил първото от важните открития, които послужиха като основа за импозантното развитие на голямото акционерно дружество, каквото е «Бритиш Винвинил, лимитед».“

— Хъм — промърмори Фратън и се вгледа внимателно в Естър. — Знаете ли, че през 1906 година наистина го е блъснал трамвай на Тенит стрийт.

— Разбира се. Той сам ми го каза — отвърна Естър.

Фратън разтърси глава.

— Всичко това е много чудно, нали — забеляза той.

— Чудно, естествено — съгласи се Естър.

Публикувано в сп. „Наука и техника“, бр. 9-10/1977 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.